

ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ТА МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Національний авіаційний університет

В статті розглядаються особливості та напрямки реалізації основних положень Болонської декларації в системі вітчизняної вищої освіти. Аналізується відповідність нормативно-правового та методичного забезпечення підготовки фахівців основним стандартам загальноєвропейського освітнього простору.

Постановка проблеми

Процеси євроінтеграції, в яких наша країна є активним учасником, передбачають формування загальноєвропейського освітнього простору. Зумовлено це тим, що в оновленому європейському співтоваристві суттєво змінюється структура економічних взаємовідносин, ринку праці, зростають вимоги до кваліфікованого працівника. Це, в свою чергу, висуває нові вимоги до підготовки висококваліфікованих працівників, тобто до організації системи вищої професійної освіти. Європейські освітні тенденції передбачають реалізацію ідей Болонської декларації – адаптації освітніх систем європейських країн до єдиного європейського стандарту. В цьому аспекті актуальності набуває проблема вивчення наявності передумов для входження України до єдиного європейського та світового освітнього простору.

Аналіз літератури, в якій започатковано вирішення проблеми

Проблема входження України до єдиного європейського освітнього простору досліджувалася в наукових публікаціях та методичних виданнях. Стратегію участі країни в Болонському процесі окреслено в роботах [1, 2]. Зокрема, визначено перспективи зближення освітніх систем європейських країн. Визначено головні принципи входження до європейського простору вищої освіти. Розроблено основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу [3]. Запропоновано принципи кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України та можливі шляхи її

впровадження. Важливим аспектом окресленої проблеми є аналіз нормативно-правового та методичного забезпечення системи вищої освіти в аспекті інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору.

Постановка завдання

Проаналізувати особливості адаптації вітчизняної системи вищої освіти до європейського освітнього простору; показати відповідність нормативно-правового та методичного забезпечення підготовки фахівців в системі вищої освіти України основним положенням Болонської декларації.

Основна частина

Ідеї інтеграції освітніх систем європейських країн з'явилися внаслідок зростання вимог до професійної та соціальної мобільності кваліфікованих працівників, змін структури потреб європейської економіки у кваліфікованій робочій силі. Оскільки професійну підготовку здійснюють вищі навчальні заклади, виникла потреба адаптації освітніх систем країн Європи до єдиного стандарту.

З цією метою в 1999 році 29 країн Європи підписали Болонську конвенцію, що стало початком Болонського процесу – реформування та розвитку нормативно-правового та методичного забезпечення освітніх галузей європейських країн. Відповідно до основних положень Болонської конвенції планується реалізація таких основних положень:

1. Введення дворівневого навчання у вищих навчальних закладах. Перший рівень (цикл) має тривати 3-4 роки і завершуватися

отримання студентами ступеня “бакалавр”. Другий цикл тривалістю 1-2 роки передбачає отримання ступеня “магістр”. Також передбачено можливість отримання ступеня “доктор” після завершення другого циклу навчання. При цьому термін навчання (1 та 2-й цикли) триватиме 7-8 років.

2. В системах вищої освіти країн – учасниць Болонської декларації планується запровадити технологію кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ЄКТАС). Передбачається введення уніфікованої системи обліку трудомісткості різних видів навчальної роботи студентів у кредитах.

3. Згідно принципів Болонської конвенції контроль якості підготовки фахівців має здійснюватися, в першу чергу, шляхом об’єктивної оцінки професійних умінь відповідно до стандартів транснаціональної освіти.

4. Результатом процесів модифікації освітнього середовища має стати зростання професійної та соціальної мобільності випускників вищих навчальних закладів у межах Європи.

5. За рахунок уніфікації процесу підготовки фахівців академічні ступені та кваліфікаційні рівні будуть єдиними для європейських країн і, таким чином, значно спроститься працевлаштування випускників вищих навчальних закладів за межами своєї країни.

6. Із запровадженням нововведень передбачається зростання привабливості європейської освіти та інтересу до вищої освіти в цілому.

Основними елементами ЄКТАС є: а) інформаційний пакет, який включає загальну інформацію про університет, назву напрямків, спеціальностей, спеціалізацій, результати роботи студента, форми та умови контролю, система оцінювання, зміст навчальних дисциплін; б) угода між студентом та вищим навчальним закладом, що визначає напрям підготовки фахівця, освітньо-кваліфікаційний рівень, порядок і джерела фінансування; в) академічна довідка оцінювання знань студента з використанням залікових одиниць – кредитів.

Особливістю пропонованої системи є порівняння трудомісткості кредитів через індивідуальні досягнення студентами єдиних норм згідно ЄКТАС на конкретних етапах виконання індивідуальних навчальних планів.

На сьогодні учасниками Болонського процесу є 40 європейських країн, включаючи

Росію. Україна планує приєднатися до Болонської конвенції в 2005 році. Важливою умовою успіху цього процесу має стати вдосконалення нормативно-правового та методичного забезпечення вітчизняної освітньої галузі, реформування якої активно відбувається протягом десяти років.

Основні напрямки розробки нормативно-правової бази освіти визначені Державною національною програмою “Освіта” (“Україна XXI століття”), яка була затверджена Президентом України в 1994 році. Головна мета цієї програми – визначити стратегію та перспективи розвитку освіти в Україні, створити систему безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Стратегічними завданнями реформування освіти було визначено: виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад, подолання монопольного становища держави в освітній галузі через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів, глибока демократизація закладів освіти, формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти.

Програма визначає основні шляхи реформування освіти: запровадження у навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досліджень, відхід від авторитарної педагогіки, підвищення професійного та загальнокультурного рівня педагогічних кадрів, формування нових економічних основ системи освіти, реорганізація існуючих та створення навчально-виховних закладів нового покоління, регіональних центрів та експериментальних майданчиків для відпрацювання та відбору ефективних педагогічних інновацій та освітніх модулів, демократизація, децентралізація системи управління освітою, створення регіональних систем управління навчально-виховними закладами. Стратегічними завданнями міжнародного співробітництва у галузі освіти визначено: забезпечення процесу інтеграції України у світовий науковий, освітній та культурний простори, широкої участі вітчизняної освітньої системи у світовому

науковому та педагогічному житті, в міжнародних та наукових контактах. Важливе місце відводиться створенню нормативно-правової бази освіти та освітньо-трудової діяльності суб'єктів освіти.

Основні положення Державної національної програми “Освіта” (“Україна XXI століття”) реалізовані в Законі України “Про освіту”. Саме він започаткував основоположний етап у розвитку національної системи освіти в Україні.

У 1991 році назріла необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення системи вітчизняної освіти, що й було реалізовано в Законі “Про освіту” за № 1060-ХІІ, затвердженому Головою Верховної Ради Української РСР Л.Кравчуком 23 травня 1991 року. Важливість та історичне значення цього документа полягає в тому, що він окреслив основні напрямки розбудови системи освіти в Україні, визначив першочергові завдання та шляхи їх розв'язання. Закон “Про освіту” започаткував формування правового поля реалізації освітньої політики. Протягом десяти років до Закону вносилися зміни та доповнення, зокрема, Декретами Кабінету Міністрів України від 26, 31 грудня 1992 року, 5 травня 1993 року, 30 червня, 23 вересня, 13 жовтня 1994 року, 22 грудня 1995 року, 22 березня 1996 року, 17 грудня 1996 року, 14 жовтня 1998 року, 7 грудня 2000 року. Така пильна увага законодавчої та виконавчої влади до нормативно-правової бази освітнього процесу пояснюється удосконаленням правових відносин в державі в цілому та потребою приведення правової бази освіти у відповідність потребам часу та європейським стандартам.

23 березня 1996 року Закон України “Про освіту” був викладений у новій редакції. Аналіз його основних положень та змін і доповнень до нього дає можливість простежити історико-правовий розвиток законодавчого забезпечення освітньої галузі.

Законом України “Про освіту” визначено, що саме освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. А її метою – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадянської позиції, забезпечення інтелектуального, творчого,

культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення народного господарства висококваліфікованими фахівцями.

Важливе значення у розбудові нормативно-правової бази освіти має Указ Президента України від 12 вересня 1995 року про основні напрямки реформування вищої освіти в Україні. Постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 № 65 затверджено положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Указ Президента України “Про Міністерство освіти і науки України” (від 7 червня 2000 р.) затверджує Положення про Міністерство освіти і науки України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і керується Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 р. затверджено типове положення про Головне управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації, Управління освіти і науки обласної, Севастопольської міської державної адміністрації.

21 червня 2001 року Верховна Рада України прийняла постанову “Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні”. У ній рекомендовано Кабінету Міністрів України вивчити питання нормативно-правового забезпечення реформування освіти в Україні та проаналізувати стан виконання Державної національної програми “Освіта” (Україна XXI століття”); ліквідувати заборгованості із заробітної плати працівникам освіти, здійснити відповідні виплати, збільшити кошти на модернізацію матеріально-технічної бази, видання підручників, придбання новітньої техніки тощо.

Основу правового поля освіти в Україні складають також Закони України: “Про дошкільну освіту” (підписаний президентом України 11 липня 2001 р.), який визначає основні завдання законодавства України про дошкільну освіту, державну політику у сфері дошкільної освіти, її систему, принципи, завдання, дошкільні навчальні заклади освіти та їх повноваження, їх типи, статус, особливості комплектування груп дошкільного навчального закладу, створення, реорганізацію та ліквідацію дошкільного навчального закладу, управління системою дошкільної освіти, її науково-методичне забезпечення); “Про загальну середню освіту” (13 травня

1999 року); “Про позашкільну освіту (22 червня 2000 року); “Про професійно-технічну освіту” (10 лютого 1998 року); “Про вищу освіту” (17 січня 2002 року).

Подальший розвиток нормативного забезпечення реформування загальної середньої освіти буде здійснюватися у відповідності до Комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999-2012 рр. (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 1999 р. № 348), який передбачає розробку: Положень про загальноосвітній навчальний заклад та його Типового стандарту; державних санітарно-гігієнічних вимог утримання загальноосвітніх навчальних закладів; Положення про ліцензування та атестацію загальноосвітніх навчальних закладів тощо. Кабінет Міністрів України своєю Постановою від 16 листопада 2000 року № 1717 встановив перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання.

У 2000 р. затверджено Державний стандарт початкової освіти, а в 2003 р. - Державні стандарти загальної середньої освіти.

Висновки

Таким чином, можна говорити про те, що рівень розвитку нормативно-правового та методичного забезпечення вітчизняної освітньої галузі в цілому та системи вищої освіти, зокрема, відповідає сучасним тенденціям розвитку загальноєвропейського освітнього простору. У першу чергу, це стосується прийняттям Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, які були проаналізовані європейськими фахівцями на предмет їх відповідності європейським

стандартам, також запровадженням сучасних освітніх технологій, неперервної системи освіти та рівневої системи підготовки фахівців, прийняттям Державних освіти, створення системи ліцензування, акредитації та атестації вищих та загальноосвітніх навчальних закладів.

Подальші напрямки розвитку нормативно-правового та методичного забезпечення освітньої галузі у контексті приєднання до Болонського процесу полягають у завершенні розробки та введенні в дію Державного стандарту вищої освіти, а також галузевих стандартів, приведення у відповідність до стандартів ЄКТАС навчальних планів підготовки фахівців, запровадження кредитно-модульної системи навчання та оцінювання якості освіти, удосконалення нормативно-правової бази співробітництва університетів-партнерів та студентів вищих навчальних закладів освіти.

Список літератури

1. Державна Національна програма “Освіта”. Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: Політехніка, 2003. – 200 с.
3. Кремень В.Г. Болонський процес: зближення, а не уніфікація //Зеркало тижня. – 2003. - 13-19 грудня.
4. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 472 с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу /Упоряд. М.Ф.Степко та ін. – Тернопіль: ТДПУ, 2003.

S.Holovko, M.Holovko

Perfecting of the normative-legal and methodical ensuring of training of the specialists in the context of the All-European educational space.

The peculiarities and directions of realization of the main thesises of Bolon's declarations in the system of nafive high education are considered in the article. They analyse responsibility of the normative-legal and methodical ensuring of training of the specialist in main standart of the All-European educational space.